

ההרהר

חיתולים רב־פעמיים לא בהכרח מועילים לסביבה. ויתור על ילד נוסף - כן

חיתולי בד הם דוגמה לטרנד סביבתי פורח שלעתיים גורם יותר נזק מתועלת

28.11.2018

דני בר-און

בפינת חנות הטבע, למעלה למעלה, נמצא הקמע. ביקשתי אותו מהמוכר. הוא לקח סולם, הוריד את קופסת הקרטון הבלויה וביד רועדת מחה מעליה שכבה עבה של אבק. זו היתה קופסת החיתולים הרב־פעמיים.

נדמה שעד לא מזמן, חיתול הבד היה סמל מיתולוגי לסביבתנות סגפנית, שמוטב להעריך אותו ממרחק בטוח. לא התפלאתי שקופסת החיתולים היתה שם, אבל עוד פחות התפלאתי שאיש לא קנה אותה. גם אני לא. המוכר עלה שוב בסולם והשיב אותה למקומה האסטרטגי, כמו פסלון עטור פרחים של האל גאנש בחנות בהודו.

אבל באחרונה משהו זז. בפרפראזה על דברי רבין, הרב־פעמיים הפכו מלא־אופציה לאופציה, ובחוגים מסוימים — לאובססיה. הטרנד תופח. באחרונה סיימה כפר סבא לחלק יותר מאלף חיתולי בד לתושבים במסגרת המיזם המרשים "עיר אפס פסולת". פייסבוק שוקק דיונים קדחתניים בשפה סודית, שפת המחב"דים (מחתלים בבד). הקבוצות המובילות משתייכות לשילוש הקדוש "סודות חיתולי הבד" — למתחילים, למתקדמים, וקבוצה שלישית למסחר בחיתולים יד שנייה. בלי להיכנס למשחקי מילים אפשר לסכם שהאווירה הכללית שמרחפת מעל השלישייה הזאת נוטה לאנאליות מסוימת, בעיקר בתחום הכביסה. בין היתר מדברים שם על "סטריפינג" (הסרת אבנית), "בליצינג" (חיטוי מחוללי־תפרחות) ועוד שלל

החמה

מונחים טכניים, דנים ב"פיגועי קקי" ודליפות פיפי ומשננים את הסיסמה "כתם אינו לכלוך". אני מת לצטט משם, אך כללי הקבוצות קובעים שזה אסור לחלוטין, כנראה מחשש להלשנות למרכז לנפגעי כתות.

לזכות מנהלות הקבוצות האלה יש להגיד שהן עושות את עבודתן ברצינות רבה, נדירה בנוף הישראלי, ושהן לא חפות לחלוטין מהומור עצמי. לרגע אחד בשנה שעברה אפילו שונה שם קבוצת הדגל "סודות חיתולי הבד" ל"ניאו-היפים פריבילגיים עם יותר מדי זמן פנוי", בעקבות כתבה על התופעה ב"טיים אאוט".

לצד סקרנות אינטלקטואלית גרידא, הגענו לקבוצות האלה כי רצינו להתנסות. כסביבתיים אדוקים למדי בעיני עצמנו היה לנו ברור עם לידת בתנו הבכורה, שעוד רגע קט נסיים עם הקטסטרופה הסביבתית שנקראת חיתולים חד-פעמיים ונעבור לאופציה השפויה, האקולוגית והאסתטית. חלק לא קטן, אגב, מהעיסוק בחיתולי בד הוא סביב עיצוביהם הצבעוניים, שהם באמת יפים. תמונתו של פעוט שהטוסיק המתוק שלו מחוב"ד בדוגמה של איש העכביש, מפלצות קטנטנות או גביעי גלידה — זהו החומר שממנו עשויות משאבות לייקים שעושות שמות ברשתות החברתיות.

מי יכול לעמוד בפיתוי? הזמנו "ערכת התנסות" ב-400 שקל, שכוללת שלל חיתולים עם שלל הסברים מסובכים המוכמנים בפתקאות בתוכם. מתברר שאין חיתול אחד שמתאים לכל הצרכים, ויש לתמרן בין צירופים מצירופים שונים של חברות ורפידות כדי להגיע לתוצאה שהחיתול החד-פעמי הזול ביותר משיג בקלילות מפתיעה. אחרי השימוש צריך להעביר את חיתול הבד סדרה של הליכי כביסה לא טריוויאליים, לפחות לא למכונה הניאנדרתלית שלנו. באחד מרגעי המשבר החלטנו לברר קצת יותר למה אנו עושים את זה לעצמנו.

אחת הטענות בזכות חיתולי הבד היא שהם "בריאים יותר". בפייסבוק יש סיפורים על תינוקות שסבלו מתפרחות אימות והבד גאל אותם מייסוריהם. אבל שני רופאי עור בכירים ששוחחתי איתם לא חושבים שסוג החיתול משנה הרבה. השאלה היא מידת הלחות שנוצרת במעמקים, ובתחום זה יד החב"ד אינה בהכרח על העליונה. "המונח 'תפרחת חיתולים' עושה עוול לחיתולים", אמר בצער פרופ' דני בן-אמתי, מנהל יחידת עור ילדים במרכז הרפואי שניידר. לדבריו, דלקות נוצרות לא בגלל סוג החיתול אלא בגלל תכולתו, שהיא פקטור קבוע. הרי גם חיתול הבד היוקרתי ביותר לא יגרום לתינוק לחרבן קרם החתלה. "רגישות לכימיקלים שבחיתולים החד-פעמיים היא נדירה", הוסיף ד"ר יעקב משיח, מנהל מרפאת עור ילדים בבית החולים דנה, המרכז הרפואי תל אביב. "איני בטוח אם יש הצדקה לשימוש בחיתולי בד מעבר לנימוק הסביבתי".

ובכן, מתברר שבניגוד לאינטואיציה, יש לכל הפחות ספק גם בעניין הזה. החיסכון בפסולת אמנם רב וברור, אך מנגד חיתולי בד הם צרכני חשמל ומים כבדים בגלל הכביסה. מחקר ממשלתי בריטי מצא שמידת הנזק הסביבתי תלויה בשימוש: אם מייבשים את החיתולים בשמש ומעבירים אותם לילד אחר, ניתן להפחית את השפעתם על ההתחממות הגלובלית ב-40% לעומת חד"פ. במקרה כזה, לאורך שנתיים וחצי תיחסך פליטת CO2 שמקבילה לנסיעה של אלף ק"מ במכונית. מנגד, כביסה בחום גבוה וייבוש במייבש יגרמו לכדור הארץ

החמיר

להתגעגע מאוד לחד-פעמיים. נזכרתי בחיך מר שלרגע שקלנו לרכוש מייבש במיוחד בשביל החיתולים הסביבתיים שלנו.

גורמים בחסידות חב"ד הגיבו בבוז וטענו שהמחקרים ישנים, לא רלוונטיים לישראל ויש עליהם טביעות אצבע שמנוניות של כוחות האופל, כלומר האגיס ופמפרס. אבל גם חוקרת הקיימות פרופ' אופירה אילון ממסד שמואל נאמן בטכניון והחוג לניהול משאבי טבע וסביבה מאוניברסיטת חיפה, שככל הידוע לא מקבלת משכורת מאף יצרן חיתולים, סבורה שלא צריך להתאבד על חיתולי הבד. "זה עשוי להיות סוג של ניקוי מצפון", היא אומרת ומסבירה שיש מחקרים רבים על "environmental moral licensing", כלומר מעשים סביבתיים בודדים, שבעיני העושה מכשירים את נזקיו בתחומים אחרים. "הדוגמה הכי טובה היא מחזור. מישהו נוסע עם רכב השטח הממוזג שלו לפח המחזור, יורד לזרוק שלושה בקבוקים ושני קרטונים, ועוד משאיר את המנוע דלוק כדי שהמזגן ימשיך לעבוד".

בעיני אילון, את עיקר המאמצים כדאי להשקיע בתחומים אחרים — לנסוע פחות באוטו, לקנות פחות ולעשות פחות ילדים. "עשו שני ילדים", היא אומרת, "לט גו מהסיפור הזה של החיתולים". וזה לא מופרך: לפי מחקר שפורסם בשנה שעברה, ויתור על ילד חוסך פליטה של 59 טון CO₂ בשנה לכל הורה, והוא המעשה הסביבתי ביותר — פי כמה וכמה ממכירת המכונית (2.4), צמחונות (0.82) או מחזור (0.21 טון בשנה).

עיניה התכולות של בתי לכדו את מבטי כשסיימתי לכתוב. מבטה היה מאשים. "אבא, אני רוצה פלנטה במצב סביר כשאגדל, ואתה תורם להצפתו בחיתולים חד-פעמיים", רמזה. השורה התחתונה מבחינתי אינה שחיתולי בד זה רע, אלא שאי-אפשר להסתכל על הנזק הסביבתי שאתה עושה רק דרך חור החיתול. אולי מוטב להשקיע, למשל, בקניית אופניים משומשים נוחים לנסיעה בעיר במקום הגרוטאה הנוכחית. במקרה שלי זה יותר סביבתי, יותר בריא, ובטח יותר כיף מלשטוף קקי בידיים חשופות.